

Մ Ո Ւ Մ Ա Յ Ք Մ Ա Ս Ե Ա Յ Զ Ա Յ Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

20 ՄԱՐՏ

1864 Բ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 15

Ա. Զ. Գ. Ա. ՅԻ Ն

Ալլիկիա հանդէսին 12 երորդ թուով Մես-
րովը վարդապետին Ազիպտոս երթալը ետ մը-
նաց ըսելը սխալ է, ըստ որում որոշուած է որ
յիշեալ վարդապետը Ազիպտոս երթայ:

Բանը գործը ձգելով՝ ամեն շաբթու Ալլի-
կիայի տուած սխալ տեղեկութիւնները ուղղե-
լու է:

Մեսրովը վարդապետին իբրեւ խաղաղարար
Ազիպտոս երթալը մինչեւ այսօր մեզ համար
զարմանալիք մըն է. վասն զի թէ որ նա խա-
ղաղարար լինելու յարմարութիւն ունենար, իւր
թեմին (Տրապիզոնի) խաղաղարար լինելու պաշ-
տօնը չէր մերժեր, նա մանաւանդ որ բարոյա-
կանութեան դէմ գործել է վրդովեալ տուներ
թողուլ եւ ուրիշի տունն կարգադրելու ջանա-
լը: Եսկէց աւելի՝ զարմանալի չի պիտի լինի ե-
թէ Ազիպտոսէն եկած Մանուէլ վարդապետն
ալ Տրապիզոն խրկուի իբրեւ խաղաղարար:

— Մասիսի 632 երորդ թուով երկար եւ

զեղեցիկ յորդորական յօդուած մը հրատարա-
կուած է ՚ի մասին ազգային տրոյ, որոյ մէջ շատ
ընտիր եղանակաւ կը բացատրէ թէ՛ չոր ազգա-
սիրութիւնը առանց արտաքին նշաններու բանի
մը օգուտ չունի, թէ ծառը իւր տուած պտուղը
վը կրնայ արժէք ունենալ, թէ ամեն մարդ ճշմա-
րիտ ազգասէր լինելու համար իւր վերայ ինկած
պարտականութիւնը սիրով ՚ի գործ դնելու է,
վերջապէս ամեն մարդ տուրք տալու է. որպէս
զի արգային Աւարչութիւնն ալ կարենայ օրի-
նաւորաբար եւ դիւրութեամբ իւր պարտա-
կանութիւնները կատարել, եւայլն եւայլն:

Մասիսի բոլոր այս ըսածները այնքան ճշ-
մարիտ են, որքան որ ճշմարիտ է արեգակին
գոյութիւնը եւ ազգատեաց հրէշ մի է նա՝ որ
նորա ըսածին ճշմարտութեանը չուզեր համոզ-
ուիլ. բայց մէկ ուրիշ որոշ կէտ մըն ալ կայ այս
խնդրոյ մէջ, որ հանրասէր, ժողովուրդին իրա-
ւունքը ճանաչող եւ ազգին բարեացն ճշմարիտ
նախանձախնդիր մը չի կրնար եւ չի պարտիր
մոռնալ. այս կէտն է ժողովուրդին՝ իւր տուա-
ծին հաշիւը օրինաւորաբար ընդունելու իրա-
ւունք ունենալը:

Այ՛ որ կրնայ ուրանալ որ չայ ժողովուրդը տալէ ՚ի զատ ուրիշ բան մը գիտցած չէ մինչեւ այսօր, եւ տուածին հաշիւը պահանջելը երեւակայած անգամ չէ. ասի արդարեւ քաղաքականութեան, անտեսութեան եւ ընկերութեան օրէնքներուն մէջ մեծ շուայլութիւն եւ աննշանի ընթացք մի է, եւ ազգ մը կործանման ու յետին աստիճանի աղքատութեան մէջ ինչալու համար ասկէց աւելի զօրաւոր անհոգութիւն մը չի կրնար ունենալ:

Աստի ամեն չայ, ինչպէս որ ճշմարիտ ազգասէր մը լինելու համար պարտաւորեալ է իրմէ պահանջուած տուրքը տալ, մի եւ նոյն ժամանակ եւ մի եւ նոյն պատճառաւ պարտի չէ թէ միայն իւր տուածին հաշիւն պահանջելու, այլ նաեւ կը պարտաւորի որոշ տեղեկութիւն մը ունենալ իւր ազգին հարստութեանը կամ աղքատութեանը, առնելիքին կամ պարտքին, ծախքին կամ մուտքին վերայ:

Անհատ մը թէ որ ճշմարիտ ազգասէր լինելու համար տուրք տալու պարտաւոր է, Այս չութիւն մըն ալ Սահմանադրական լինելու համար ազգին արդէն ունեցածը եւ չունեցածը, առնելիքը եւ պարտքը, ծախքը եւ մուտքը ներկայացունելու է հասարակութեան. որպէս զի ամեն մարդ որոշ տեսութիւն մը եւ կատարեալ աշխատութիւն մը ունենալով իւր անդամն զտնուած ընկերութեան վերայ, աւելի լաւ ճանաչէ իւր առ ազգն ունեցած պարտաւորութիւնները:

Մեծ անգթութիւն է չայ ժողովուրդէն գանգատիլ ՚ի մասին տրոյ. վասն զի չայը շատ տուած է, չափէն աւելի տուած է, եւ այսօր նորա առաջին օրինաւոր պահանջումն է արդէն տրուածներուն հաշիւն պահանջել. բայց թէ որ ըսուի թէ առնողն առեր, ծախողն ծախեր, հաշիւն ուսկից կամ որմէ՞ պահանջելու է, ան առեւնք ներողամիտ եւ զրկանաց ամեն դառն հարուածներու սովորող խեղճ չայը գոնէ իրաւունք ունի գիտնալու թէ ինքն ի՛նչ վիճակի մէջ գտնուած ազգի մը անդամ է. հարուատ թէ աղքատ, առնելիք ունեցող թէ պարտք, աւելի մուտք ունեցող թէ ծախք:

Ար հաւատամ որ արդի ազգային Այս չութիւնը որ ժողովուրդոց յոյսը, լոյսը եւ կեանքն է, ամեն չայէ տուրք պահանջելու անհերքելի իրաւունքին հետ ՚ի միասին, կը ճանաչէ ժո.

վորդեան այս մեծ իրաւունքը եւ ըստ այնմ կը վարուի:

Հետեւեալ նամակները հանրաժանօթ ազգայինէ մը մեզ ուղղուած է հրատարակելու համար:

Չալէպ 8 մարտ 1864:

Պարոն խմբագիր:

Ես՝ որ բնիկ ակնցի մըն եմ եւ ակնցոց պարծանք եղած կրօնափոխութիւնը կը դատապարտեմ, եւ այսօր միանգամայն չայ եւ Առաւորչակրօն 40 տարեկան փորձառու մարդ մըն եմ, եւ որովհետեւ մանկութեանս ժամանակն ալ դաստիարակութիւնս յիշատակաց արժանի պատկառելի Արքեպիսկոպոսէ մը առած եմ, այս պատճառաւ աւելի բնական եւ հաճելի է ինձ «Քրիստոսի սուրբ եկեղեցին ու անոր հաւառակորդները» անուն տետրակին Պեր. հեղինակին հետեւիլ քան թէ ձեր եւ համա միաներուդ սկզբունքին. բայց խիղճս՝ որոյ ամեն բանէ աւելի հնազանդելու պարտաւոր եմ եւ ստիպեալ զիս կը բռնադատէ որ այս միջոցիս մէկ մեծ ճշմարտութեան մը արձագանք բլլամ, որն որ ինչպէս կը տեսնեմ ծանր եկած է ոմանց եւ անընդունելի: Մայրս՝ որ տակաւին կենդանի է, իւր մանկութեան ժամանակը Առստանդը նուազօրոյ սովորական փափկութեան մէջ վարժուած էր. տղայաբերութեան միջոցներուն շատ մեծ նեղութիւններու ենթակայ կըլար եւ քանի մը անգամ ալ մահուան ճիրաններէն ազատեցաւ չնորհիւ ազնուատոհմ արկիւնջ մը. վերջապէս քսան եւ չորս ժամէ պակաս ցաւ չէր քաշեր զաւակ մը ծնանելու համար եւ իւր բոլոր կենաց մէջ ծնած զաւակներէն աւելի վիճած ունէր:

Իսկ ես՝ որ Առստանդը նուազօրիսէն մեկնած ժամանակս իմ անմահացեալ բժիշկէս Փոփովիչէն ընծայ ընդունեցի իւր աշխատասիրաց Առաւորչակրօն Նրկայնակեցութեան անուն զիրքէն, այն ատենէն հետէ յիշեալ գիրքը ինձ առաջնորդ ընելով եւ հնարաւոր եղածին չափ ալ բնական օրինաց համեմատ վարուելով, ամեն ջանք եւ ճիգ չեմ խնայած ամուսնոյս հարկ եղած կրթութիւնը տալու եւ զայն կատարեալ հետեւող մը ընելու թէ՛ յիշեալ գրքին եւ թէ Մանկատաճութիւն անուն Սերովբէ Այլէնեանի

գրքին եւ Յենկերնի Լղջկանց Դատարարակու-
թեան : Երբ՝ հոս խոստովանիլ կը պարտաւո-
րիմ թէ իմ ամուսինս վերոյիշեալ գրեանց հա-
մեմատ վարուելով եօթը զաւակներու տէր ե-
ղած է տղայտբերութեանց միջոցին քառորդ ժա-
մէ աւելի նեղա թիւն չի քաշելով եւ կրնամ ը-
սել թէ՝ եթէ սովորութիւնը ներէր, մանկա-
բարձի բնաւ կարօտութիւն չէր ունենար : Իսկ
վիժել բառը մեր ընտանեաց համար անձանօթ
բառ մի է : Ետնցմէ ի զատ՝ անդրանիկ զաւա-
կըս ալ որ հինգ տարիէ հետէ ամուսնացեալ է,
եւ երեք զաւակի ալ մայր, հայկաբանութեան
եւ դաղղիբէնի քիչ շատ տեղեակ եւ իրեն ա-
ռաջին օժիտն ալ վերոյիշեալ դիւբերն ըլլալով՝
եւ ինքն ալ միշտ անոնց համեմատ վարուելով,
աւելի դիւբութեամբ կը կատարէ որդեծնու-
թեան պաշտօնը :

Երգարեւ պարծենալով կրնամք ըսել թէ
մեր մանկիկները Հայէպի մէջ ամենէն առողջ-
ներն եւ սիրելիներն են, օտարի կաթ կերած
չեն, այլ իրենց մօրը եւ ան ալ ոչ ինն ամիսէ
աւելի :

Պարոն խմբագիր, այս ճշմարտութիւնները
յայտնելէս յետոյ չեմ կրնար շնորհակալ չըլլալ
ամենակարող Երարչին որ բարեհաճեր է զմեզ
մեր նախամօր տուած անէծքէն ազատ եւ բա-
ցակայ պահելու : Մեր այս անձնական խոս-
տովանութիւնը Հայոց նա մանաւանդ զաւա-
ռական Հայոց շատ օտար գալով, ինչ մեղադ-
րանաց ենթակայ ըլլալիքնիս թէեւ գիտենք,
դարձեալ կը բողձանք որ բարեհաճիք ձեր Հան-
դիսին առաջիկայ թուովն զայն հրատարակել,
հերիք է որ ազգայն սերունդը ասի տեսնելով
1864 ի հայերը մէկ ջրով լուալու իրաւունք չու-
նենայ :

Յ. Ս. ՔԻՒՐԲՃԻԱՆՊ

Հայէպ 5 մարտ 1864 :

Պարոն խմբագիր :

Պարոն Սոսիան Պ. Պօղոս Փափազեան
բաղմաշխատ հեղինակը՝ իւր աշխատասիրած
«Դատագիրք ազգային պատմութեան» 228 ե-
րորդ երեսին մէջ այսպէս կը գրէ : «Եզգային
» պաշտօններու ընտրու ողները ծանր պատասխա-
» նատուութեան ներքեւ են, եւ շատ պէտք է
» զգուշանան : զի ժողովրդեան արեւելի, այսինքն

» ԼԲԱԳԻՐՆԵՐԸ պատրաստ են իսկոյն զեկուցանե-
» լու եւ աղէկն ու ՉԱՐՆ անոր ճանչցընելու » :

Ուրեմն թէ որ այսպէս է՝ բարեհաճեցէք
սա հետեւեալն ալ ձեր Չայնին հետ խառնե-
լու : Փետրուար մէկին հրատարակուած ՄԱՍԻՍ
ին մէջ կը կարգանք : «Բայբերդէն . . . ազգայ-
» նոց մեծ մասը անցեալները տեղւոյն առաջ-
» նորդ Գեր . Տ . Գրիգոր նորապսակ Ս . Ե-
» պիսկոպոսին դէմ մեծ յուզմունք հաներ, եւ
» մինչեւ անգամ առաջնորդարանէն . . . հանել
» ուզէր են . . . Օւաքարիա անուն անձ մը
» ԱՌԱՆՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ՀԱԻԱ,
» ՆՈՒԹԵԱՆՆ ՈՒ ԴԻՏՈՒԹԵԱՆԸ սարկաւազ չի ձեռ-
» նագրելուն համար : Ս . Եւաջնորդը այս օրի-
» նաւոր մերժումը տեղւոյն մէկ քանի իշխան ա-
» դաներուն չունեցած պատուոյն դպչելով . . .
» ասոնց մէջ ազգապետ կոչուած Հաճի ազա-
» անուն մէկը ազգայնոց ազրուկն է ե-
» դեր
» կը յուսանք որ ազգային Աւարչութիւնը գործ-
» նական դաս մը կու տայ Բայբերդի ազգապետ
» Հաճի ազային եւ անոր նմաններուն » :

Մենք այս արդար առաջարկութեանը ըստ
ամենայնի համամտութիւննիս յայտնելով՝ ուխ-
տիւք կը ցանկանք որ ուր տեղ որ Հայ ազգին
արիւնք քամող տգրուկ մը կայ, ուր տեղ որ
հասարակաց վնասովը ինքզինքը պարտաւորեալ
մը կայ՝ ինչ ազգէ ու ինչ վիճակէ կըլլայ նե ըլ-
լայ՝ արդարութեան գաւազանին ներքեւ ոչըն-
չութեան ենթակայանայ, եւ աս կը ճանչնանք
մէկ հատիկ դարման մարդութեան բարւոքե-
լուն : Բայց խոնարհաբար կը խնդրենք իմանալ
թէ՝ «առանց ազգային Արօնական ժողովոյ հա-
ւանութեանն ու գիտութեանը» ձեռնադրու-
թիւն չի լինելը մինակ Բայբերդի Գեր . Եւաջ-
նորդին անկ է, թէ չէ՝ ընդհանուր եպիսկո-
պոսաց : չէ նէ Հայէպու եւ Ենթապու «բա-
րեսիրտ, զթափրոտ եւ անմեղ կրօնական» Գեր .
Եւաջնորդները բացառիկ մըն են, որ ոչ աս
պարտականութիւնը կը ճանչնան, ոչ կանոնա-
դիրքը կը յարգեն, ոչ ժողովուրդին բողոքին կը
լսեն ու առջեւնին ելածը՝ անոնք ալ այնպիսի-
ներ՝ որ ոչ թէ եկեղեցական ըլլալու, այլ ժողո-
վուրդին հետ ընտրող ըլլալու անգամ բնաւ ար-
ժանաւորութիւն չունեցող . . . ներք քահա-
նայ ըրին եւ կրնեն : եւ ան ալ սա ժամանակին
մէջ որ Սահմանադրութեան առաջին հրահան-

զը ձեռքերնին հասած է, ու եթէ կարողութիւն ունին անորմէ բան մը իմանալու կարողացած են՝ ինչպէս նաեւ Սահմանադրութեան տեսարանն ալ:

Բաղձալով որ մեր աս հարցումը որու որ անկ է, անպատասխանի չի մնար, եւ մենք ալ մեր կենսաբ. մէջ թէ հրապարակաւ ու թէ առանձին բրած բողոք, յայտարարութիւն ու ամբաստանութիւննիս արդարութեան ատեալնին առջեւը միշտ հաստատելու ու եթէ մէկ փոքրին մէջ անգամ անկարող գտնուելու ըլլանք՝ մեր վրայ դրուելիք պատիժը կրկնապատիկ կրելու հըն խոստովանութեամբ կը դնենք մեղքը անոնց վրայ, որ կը լսեն ու կարող են դարձանել ու կը լսեն: Բայց չեմ գիտեր թէ մեղքը վիզերնին դնելով, եւ անոնք Մտուծոյ ամենակարողին անաչառ գառապտանին յանձնելով մենք ի՞նչ կօգտինք, քանի որ ամեն գիտնց թշուառութեան եւ կորստեան գիրկը կը դիմենք:

Ընդ իս ա՛լ մարկանցմէ յոյս մը չի մնաց մեր փրկութեանը, Մենակարողէն խնդրելով Մնամ,

Յ. Ս. ՔԵԻՐՔՃԻԱՆՅԵ

Իզմիլուհիա, 1864 մարտ 7:

Այլեկիս հանդէսին 9 երորդ թուոյն մէջ յօդուած մը կարդացի, որուն պարունակութիւնը Աստուծոյ թափանցիկ թափանցիկ զերասանաց կը պատկանի: Երբ որ բոլորովին թըշնամական եւ գրգռողութեամբ լի ըլլալուն՝ կը փութամ համառօտիւ պատասխանել այդ անկողմնասէր Հանդիսականին, աղաչելով որ բարեհաճիք ձեր պատուական Հանդիսին էջերուն մէջ տեղի շնորհէ:

Ա. «Աստուծոյ թափանցիկ զերասանաց անկարգութեանց առաջինը ըստ անկողմնասէր Հանդիսականին բաժանորդութենէ դուրս եղած ներկայացմանց քննարկները ու թեանքներուն գիտերը կը կրկնապատկին»:

Արծեմ թէ այս բանը աններելի անկարգութիւն չի կրնար համարուիլ, վասն զի թափանցիկ պղտիկ է եւ եկամուտը քիչ, ուստի նըպատաւորեալը, որուն յոյսը բոլորովին այն գիշերուան ըլլալու հասցիին վրայ է, գիտերը կը բարձրացնեն ինչպէս որ ուրիշ տեղեր ալ կը լսան. բայց ամեն նպատաւորեալներու համար չէ այդ

գիտերու առաւելութիւնը, ինչպէս որ հետեւեալ նպատակներու ատեն փորձով պիտի տեսնուի:

Բ. «Խումբը իւր յայտարարութեանը մէջ ասլեւ ասլը ընտիր թատերգութիւններու առնունքներ տուած եւ զանոնք դեռ ներկայացուցած չէ. ո՛ր մնաց այս խոստման գործադրութիւնը, ուստի խումբը անհիմն խոստումներով Իզմիլի հասարակութիւնը հրապարակաւ ուղած է, կըսէ, եւայլն եւայլն»:

Աղաչեմ այդ պարունին, որ եթէ աչքերու տկարութիւն ունի, ահնոց մը անցունէ եւ խումբին յայտարարութիւնը լաւ մը դիտէ հասկընալու համար թէ՛ 60 ներկայացմանց համար խոստացուած 35 թատերգութիւններուն 25 հատը մինչեւ ցարդ տրուելէն ետքը, անկէ դուրս ալ քանի մը ուրիշ խաղեր տրուած է թէ չէ:

Գ. «Դերասանները օրիորդ Արուսեակէն եւ Չէրաչէն զատ՝ մասերը աղէկ չեն սովորիր» կըսէ, եւայլն եւայլն:

Արդեօք Պ. Պատուեալներ օրիորդ Արուսեակէն երբեք իրենց մասերը չե՞ն սովորիր, արդեօք Պ. Մնակեանը՝ որ հասարակութիւնը զինքը խումբին նեցուկը կոչած է միշտ գոհ ըրած չէ՞ հանդիսականները, կամ թէ բնաւ իւր մասերը չե՞ն սովորած, արդեօք Պ. Լքչեանը՝ որ իրաւամբ ազգին առաջին դերասանը ըսուած է Պօլսոյ լրագրաց մէջ, արդեօք Լքչեանն կըսեմ, հասարակութիւնը չէ՞ կրցած գոհ ընել, ինքը որ կատարած գերերուն համար երբեմն յատուկ է ըսուած, ինքը որ հասարակութենէ այնչափ գովաբանութեան նամակներ ընդունած է, ինքը որ համոզուած է թէ՛ դերասանը որ մասը չի սովորելով, առած դերին վրայ խնամք չի տանելով՝ թատերաբեմը կեղտ, անձնասիրութեանը դէմ ըրած, պատիւը ոտնակոխ ըրած եւ հասարակութիւնը ծաղրած կը համարի, ասկէց յայտնի է որ այդ անձանօթ պարուներ խումբը նախատել եւ թշնամանել ուղեր է:

Դ. «Բաժանորդութենէ դուրս տրուած ներկայացումները բոլորովին անյարմար եւ տաղտկալի է կըսէ, եւայլն»:

Մենք ալ՝ որ այդ պարունին պէս արտաքոյ կարգի տրուած ներկայացումներուն հանդիսատես էինք, մէկիկ մէկիկ կը նշանակենք հոս. որպէս զի ողջամիտ հասարակութիւնը տեսնէ եւ զատէ: Ա. Տօն Սէզար տը Պազան, Բ. Լա-

դանտոնո , Գ. Արխատովէմ , Գ. Քաթերին Զօ-
ուարա , Ե. Արշակ Երկրորդ . ուստի ո՛րչափ տը-
գէտ եւ թատերական ճաշակէն զուրկ մէկը ըլ-
լալու է այդ պարոնը՝ որ Մօնթիին , Լանչէթ-
թիին եւ Ե. Տիւմային պէս երեւելի մարդ-
կանց աշխատութեանցը անյարմար եւ տաղտ-
կալի ըսելու յանդգնի :

Իսկ վեցերորդ ներկայացման դալով՝ որ Պ .
Յովհաննէս Աճէմեանին կը վերաբերի , կը հը-
րաւ իրեմ անձանօթ պարոնը որ այդ մասին
խումբին հանած մէկ յայտարարութիւնը եւ
Լմբարսիալ անուն գաղղիներէն լրագիրը աչքէ
անցունէ . Եւ եթէ խրատ մը ունի տալու Լք-
շեանին , այն պէտք է ըլլայ որ աղաչէ իրեն դեռ-
քանի մը ժամանակ մ'ալ իւր ասպարեզին մէջ
'ի յառաջագիմութիւն դերասանական արհես-
տին . քանզի առաջինն է ինքը որ Եւրոպիոյ 15
կամ 20 տարուան դերասանական խումբերու
նման՝ միայն երկու եղանակ այս արհեստը ընող
երիտասարդները հաւաքելով , առանց ստակի
գլուխ կը հանէ այնպիսի գծուարակնձիռ ար-
հեստ մը՝ անանկ թատրոնի մը վրայ , որ ոչ ըզ-
գեստ ունի , ոչ վարագոյր ունի եւ ոչ իսկ կա-
րասի . իսկ որ ամենէն գլխաւորն է , իրեն՝ գրու-
թիւն մը տուող չի կայ , այլ ամեն բան ինքը հո-
գալու է . ինչպէս ալ փորձով կը տեսնենք որ իր
սպագան իր կեանքը զոհելով այսպիսի ազգային
ձեռնարկութեան մը համար անձնանուիրաբար
քրտինք կը թափէ . եւ եթէ բոլոր Իզմիւռնիոյ
հասարակութիւնը՝ որուն շնորհքները ճանչնալը
եւ գովելը լրած եմ շատ անգամ թէ Լքշեա-
նէն եւ թէ խումբէն , հասարակութիւնը կը
սեմ , եթէ այդ հանդիսական պարոնին պէս սը-
նոտի բծախնդիր եւ ծուռ դատողութեան տէր
ըլլար , արդարեւ մինչեւ հիմայ ոչ թատրոն կը
մնար եւ ոչ ընկերութիւն մը Իզմիւրի մէջ .

Մնամ ձեր յարգութեան անձնանուէր ,

Թատերասէր ՈՄՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

(Տես քիւ 14)

Աստուած եւ բնութիւն անանկ արդար եւ
ուղիղ են իւրեանց շահերուն եւ պահանջմանց
մէջ , որ ամենեւին չեն կարող անպատիժ թու-
ղուլ որ եւ իցէ մէկը՝ որ նոցա այս կամ այն շը-

նորհքը ընդունելէն յետոյ շահ մը յառաջ չե-
բերեր անոնցմէ . Աստուծոյ փառքը եւ գոհու-
նակութիւնը իւր արարածոց բազմանալէն կա-
խումն ունի . այս պատճառաւ՝ Աս ամեն իւր
արարածները երկու սեռի բաժնած է . եւ որ
պէս զի իւր այս նպատակը զօրաւոր կերպով յա-
ռաջ տանի՝ Աս , այնպիսի քաղցրութիւն մը
պատրաստած է արտադրական պարտաւորու-
թեան մէջ , որ ամենայն համարձակութեամբ
կարող ենք ըսելու որ բոլոր տիեզերքին մէջ ան-
հնար է որ արարած մը գտնուի անզգայ յիշեալ
հաճութեան :

Յանկական կիրքը՝ որ առ հասարակ դա-
տապարտուած է իբրեւ անբարոյականութիւն ,
ամենէն ընտիր եւ երկնային կիրքն է նա , եւ
մարդ մը որ ինքզինքը զուրկ կը հռչակէ անկէց
եւ կամ իրօք զրկուած է , այնպիսին կամ կեղ-
ծաւոր է եւ կամ եղծուած :

Մարդկային ամբարտաւանութիւնը՝ որ ի-
րեն նախահօրմէն ժառանգած է , զինքը վեր-
ջապէս յիմարութեան մատնելով՝ Աստուծոյ դէմ
ապստամբեցուցած է . եւ այն աստիճանի ա-
պրստամբեցուցած է որ՝ նա յանդգնութեամբ
իւր Արարչին կարգադրութեանց մէջ ապօրի-
նաւորութիւն եւ նորա շնորհաց մէջ անբարո-
յականութիւն գտնելու կաշխատի եւ այն հօր
եւ ամենակարեւոր կիրքը , որ տիեզերքին ամ-
բողջութեան մէջ ամենիմաստ սկզբնապատճառը
սփռած է իւր արարածները արտադրման շար-
ժելու համար , մարդս այսօր այն կիրքին վերայ
կը նայի իբրեւ Աստուծոյ թշնամիի մը եկած ,
եւ հետեւաբար մեծ ջանասիրութիւն ունի կա-
րելի եղածին չափ նորա դէմ մաքառելով բա-
րոյականութիւնը աւելի կուսակրօնութեան մէջ
ճանաչել քան թէ ամուսնութեան :

Վուսակրօնութիւնը՝ ամուսնութենէ վեր
դասելու և կամ թէ կուսակրօնութեամբ ար-
դարանալու եւ սրբանալու սկզբունքը՝ շատ հին
է եւ կռապաշտ աշխարհներու մէջ սկիզբ ա-
ռած է ժողովուրդին աչքը խաբող քուրմերու
միջոցաւ , որոնք որքան որ ինքզինքնին կուսակր-
օն կը հռչակէին եւ Աստուծոյ կամքը միայն
կուսակրօններու միջոցաւ կը խնդրուի կամ կը
յայտնուի կրօնին . սակայն նոքա եւս անկարող
լինելով բնութեանց հզօրագոյ մղման դէմ կե-
նալ , քրմուհեաց կարգի մը հաստատութեան
կարեւորութիւնը զգացին եւ որոնք շատ ան-

գամ աստուածներէ յղանալով մեծամեծ փառաց եւ պաշտամանի արժանի կը լինէին :

Մովսիսի ժամանակ կային այս քուրմերը եւ քրմութիւնները, սակայն զարմանալի բան է որ Մատուծոյ հին եկեղեցին նոցա կուսակրօնութեամբ սրբանալու գաղափարը ամենեւին չընդունեց : Պուտայականութիւնը՝ որ Քրիստոսէ իբրեւ հազար տարի առաջ ծագումն առաւ Հնդկաստանի մէջ եւ որն որ այսօր տարածուած է Թիպէթի, Սիամի, Քոչինչինայի, Մալայի, Թաիլանդի, եւ Նաբոնի մէջ՝ եւ որոնց կարգաւորները խիստ մօտ կերպարանք եւ ընթացք ունին Հռովմէական կարգաւորաց՝ իրենց պատուիրանքներէն մին ալ չամուսնանալն է, սակայն Քրիստոս՝ որ անոնց վերայ տեղեկութիւն ունէր նոցա չամուսնանալու սկզբունքը կամ կուսակրօնութիւնը ամուսնութենէ նախապատիւ համարելու գաղափարը անշուշտ օրինաւոր չի համարելով չամուսնանալու պատուէր մը չի տուաւ եւ ինչպէս որ Մատուծոյ հին եկեղեցին, նոյնպէս ալ նոր եկեղեցին կուսակրօնութեան սկզբունքը բնաւ չընդունեց :

Եւետարանը այս մասին մեզի չի հակառակիր եւ բնաւ տեղ մը կուսակրօնութիւնը ամուսնութենէ վեր չի դասեր եւ այն Պօղոս առաքեալը՝ որ ամուսնութիւնը մեծ խորհուրդ կը կոչէ (Թուղթ առ Եփես. Գլ. Ե. հմր 32) որն որ մարդս ամուսնանալէ արգիլողները « ապրտամբ, մոլորեցուցիչ, դիւական ուսմանց ուշադիրք, ստախոս կեղծաւոր եւ խանձուած խղճմանք ունեցող » կանուանէ (Ա. Թուղթ առ Տիմոթէոս Գլ. Գ. հմր 1—3) որն որ կը պատուիրէ որ եպիսկոպոսները կնկան մը տէր լինին, ինչպէս նաեւ սարկաւազները (Ա. Թուղթ առ Տիմոթէոս Գլ. Գ. հմր 2—13) եւ որն որ պոռնկութենէ ազատ մնալու համար կը պատուիրէ որ ամեն մարդ կնիկ ունենայ (Ա. Թուղթ առ Աորնթացիս Գլ. Ե. հմր 2) երբ սոյն այս պատուէրները տուող Պօղոս առաքեալը կը պատուիրէ որ իրեն պէս չամուսնացած մնան, անոնք որ կրնան. ան ատեն « ես կըսեմ, կըսէ, եւ չէ թէ Մատուծ » (Ա. Թուղթ առ Աորնթացիս Գլ. Ե. հմր 12) որով եւ կը հաստատէ թէ կուսակրօնութիւնը Մատուծոյ ընդունելի չէ, ըստ որում թէ որ ընդունելի լինէր՝ ինչպէս որ առաքեալին ամեն ըսածները կը ներշնչէր, այնպէս ալ այս խոսքը պիտի ներշնչէր :

Բայց քանի որ կը տեսնենք թէ Մատուծ չի միաբանիր Պօղոս առաքեալի չամուսնանալ քարոզելուն, հետեւաբար յայտնապէս կը տեսնենք թէ Մատուծ կուսակրօնութիւն չի պահանջեր, եւ բնականաբար աւետարանի մէջ առաքելոյ այս տեսակ քարոզութեանց կամակից չէ եւ չի կրնար կամակից լինել, քանի որ ինքն առաւ եւ էգ ստեղծեց մարդս եւ տուաւ նոցա ցանկութեան զգացմունք եւ նոր էակներ արտադրելու գործարաններ եւ տրամադրութիւնք : Մատուծ չի կրնար մարդուս աչք տալ եւ զայն նայելէն կամ տեսնելէն արգիլել. նմանապէս ալ « Ես չի կրնար մարդուս ծննդական գործարաններ տալ եւ զանոնք ծնանելէն արգիլել » :

Մտնեմք ՚ի զատ սա ալ հոս յիշել օրինաւոր է որ, թէ որ կուսակրօնութիւնը ամուսնանալէն նախապատիւ է, ուրեմն մեր արդի վարդապետները եւ եպիսկոպոսները Վրիգոր Ա. ուսաւորիչէն, նորա զաւակներէն եւ թոռներէն նախապատիւ են, եւ բնականաբար ալ անոնցմէ աւելի քրիստոնեայ, պատուոյ եւ յարգանաց արժանի :

Շարունակելի :

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Եթէ հնարաւոր է առանց կոյր լինելու աւտել արեգակը, լուսինն ու աստղերը, եթէ հնարաւոր է առողջ ստամոքսի մը համար սննդաւոր կերակուրներէ չախորժիլ՝ հնարաւոր է եւս աւտել ճշմարտութիւնը եւ փափիլ ստութեան առանց մարդկութիւն եւ ուղիղ գատողութիւն կորսնցրնելով անբանից կարգն չանցնելու :

Ճշմարտութիւնը գեղեցիկ է եւ մարդ առանց մարդկութենէ զրկուելու չի կրնար չի սիրել զայն, ճշմարտութիւնը փափուկ է եւ մարդ չի կրնար նորա թշնամի լինիլ առանց ճիւղաղաց կարգին մէջ գանուելու : Ճշմարտութիւնը վեհանձն է՝ եւ մարդ չի կրնար առանց յետին աստիճանի վատութիւնն ընդունելու նորա պաշտպան չի կանգնիլ :

Մարդուս մարդ լինելուն առաջին պայմանը, հանգամանքն ու նշանը ճշմարտասիրութիւնն է :

Ճշմարտասիրութիւնը աչքով չի տեսնուիր, ձեռքով չի բռնուիր եւ ոչ մարմինին որ եւ իցէ զգայարանաց զգալի է նա, այլ հոգին է որ կը

տեսնէ զայն, կը սիրէ զայն, կը պաշտպանէ զայն, ուստի և անբան է նա որ չի տեսներ ճշմարտութիւնը, չի սիրեր և չի պաշտպաներ մինչեւ անգամ ջրոյ, հրոյ և մահուան մէջ:

Ի սէրն ճշմարտութեան բանտ, աքսոր, տուգանք, նախատինք, աղքատութիւն և մինչեւ անգամ կախաղանն ելել յանձն առնելու համար պէտք է մարդ՝ որ ոսկիին գոյնը կատէ, աշխարհային ամեն փառք խաղալիք կը սեպէ, և բռնաւոր բազկաց ամեն հարուածներուն արիւթար կտպասէ:

Ճշմարտասէրը միայն մէկ բանէ մը կը վախնայ՝ այն է ճշմարտութենէն հեռանալէն: Ճշմարտասէրը միայն մէկ բանով մը կը հրապուրուի՝ այն է ճշմարտութեամբ, կրօնն թէ չոր հացը ամեն օր չուտուիր, և թէ կեանքը վայելմանց մեծագոյնն և ընտրելին է. ճշմարտասէրը ճշմարտութեան սիրոյն անոնցմէ ալ զրկուիլն բանի մը տեղ չի գնէր:

Արջապէս ճշմարտասէրը այնպիսի տարփածու մի է որ կղզայ, կը տեսնէ, կը սիրէ, կը գրկէ, կը պաշտպանէ, բայց միայն ճշմարտութիւնը:

Քրիստոս սքանչելի օրինակ մի էր ճշմարտասիրութեան, և մինչեւ որ խաչուեցաւ՝ ճշմարտութիւն խօսեցաւ:

Քրիստոս էր որ շարունակ զԱստուած և բնութիւն կը քարոզէր, և իւր ժամանակի կըզերէն աւելի ուրիշներու դէմ չէր խօսեր. վասն զի կը տեսնէր նա որ մարդկային ընկերականութեանը, լուսաւորութեանը և յառաջագիմութեան առաջին և գլխաւոր խնդանդարը կղերն էր, կղերը՝ որ զՔրիստոս խաչեց:

Ճշմարտասէրք՝ Քրիստոսի են հետեւողք, և զարմանք չէ եթէ նոցա ալ վախճանը իրենց վարդապետին վախճանին նմանի, և ան ալ կըզերին ձեռքովը:

Գիտե՞ս ընթերցող, կղերը ի՞նչ կրնէ ճշմարտասէրը մէջ տեղէն վերջնելու և կամ նորա ձայնը խափանելու համար, թէ որ չես գիտեր ես ըսեմ քեզի:

Ճշմարտասիրին դէմ կղերին առաջին եւ վերջին ընկելը դատապարտելն է, բայց որովհետեւ կղերը իւր այս վատ գէնքը կը բանեցընէ առանց իւր իրաւունքը փաստաբանելու, հետեւաբար ճշմարտասէրն ալ իրեն պարծանք կը սեպէ անկից դատապարտուիլն:

«Ես եմ ճշմարտութիւն եւ կեանք» ըսաւ

Քրիստոս, ուրեմն Քրիստոսն ճշմարտապէս սիրոյն այն է որ ճշմարտասէր է:

«Այլ որ խաչն առնելով ետեւէս գայ ան է իմ աշակերտս» ըսաւ Քրիստոս, ուրեմն Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւողն այն է որ ի սէրն ճշմարտութեան կը դատապարտուի բռնաւորներէն:

Նա որ կը փափաքի զԱստուած սիրել, Աստուծոյ սիրուիլ եւ Քրիստոսի հետեւող մը լինիլ՝ պարտի ճշմարտասէր լինիլ եւ ի պահանջել հարկին նորա սիրոյն զոհուիլ:

Իրական եւ կեղծ ճշմարտութեան մէկ հատիկ նշանները ասոնք են. իրական ճշմարտութիւնը՝ համարձակութեամբ եւ փաստաբանութեամբ կը քարոզուի. իսկ կեղծ ճշմարտութիւն կամ ստութիւնը միշտ անփաստ վրձիններու, անգատ դատապարտութեանց եւ անիրաւ բռնաւորներու կը դիմէ:

Քրիստոս առականերով, օրինականերով եւ փաստերով կը խօսէր, բայց կղերը առանց փաստի վճռեց, առանց դատելու դատապարտեց եւ առանց իրաւունք մը յայտնելու զայն խաչ հանեց:

Քրիստոսէ յետէ 1864 տարիներ անցած են եւ դեռ կղերական ընթացքը փոխուած չէ... այս ըսածնիս իրաւ թէ սուտ՝ հարկաւ օր մը կը յայտնուի: Աղերք լաւ կրնեն եթէ շարժելն առաջ խորհին:

Խեծարգոյ խմբագիր:

Ուրախութեամբ սրտի կը ծանուցանենք արգոյ հասարակութեան թէ՛ Աւտիկ—փաշայի մէջ 3—4 ամիսէ ի վեր հաստատուած Երտաւազգեան ընկերութիւնն մարտ 26 հինգշաբթի գիշեր ժամը ճիշդ 2 ին Սուլիէի ձիաթատեր մէջ իր առաջին ներկայացումը պիտի տայ, մեծաւ պատրաստութեամբ, ջանիւք եւ աշխատութեամբ Պ. Պետրոս Մաղաքեան, անձնանուէր գերասանապետի. որուն թատերական տաղանդը արդէն քաջածանօթ է մեր ազգին:

Եղբւ՛ր, այսպիսի դժուարին ձեռնարկութեան մը անհուն դժուարութեանցը խելամուտ ըլլալով՝ չենք տարակուսիր թէ մեզի իւրախութեամբ առիթները պիտի չզրանայ եւ յօժարակամ անոր յառաջագիմութեանը նպատամատոյց պիտի ըլլայ. ուստի եւ մենք ալ կանխաւ մեր շնորհակալութիւնը կը մատուցանենք անոնց՝ որ զմեզ կը բարեմաղթեն այս գործիս մէջ:

Ի դիմաց Տնօրէն Ժողովոյ,

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՒՐՔԵԱՆ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՖԻՆԱՆՑԸԼԱՐ

— Երբ չեմ հայր սիրելիքս ունի .
 — Երբ չեմ հայր սիրելիքս ունի .
 — Որ ճանրմի՞նչ կըլլայե՞ր . անապա՛ս, ճանրմի՞նչ . անապա մարդիկներէն ինքե՛րէսէ չի կայ .
 — Թէրէսը դուն ես չաբխն .
 — Մօն տիւ . քէլ
 — Քէլ մարդը դուն ես . կորիւր սրկէց .
 — Ետիւս պապա , խօսք հասկըցող միայն Փարիզի մէջ կայ — .
 Չաւակնին Փարիզ կըթուլթեան խրկող հայրերը՝ մինչեւ որ զաւակնին ետ դառնայ , պարտին քիչ մը գաղղիներէն ուսանիլ , քիչ մըն ալ ալաֆրանկա լինել :

« Մեղայ հիմիյար եմ տէյի քաքապէլան չեմ կրնար վայլեցընել » . բարեկենդանի մաս խարաները շնորհք ունին այս խաթունին քով :

Աեցցեն վրձնորդները որ ճակատնին բաց եւ մազերնին բարձր է . վայ առնողին ճէպին :